

บทสรุป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะสร้าง แบบตัวอย่างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (A Group Process Model) ขึ้น เพื่อศึกษาหลักการและหาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับเสนอ เป็นแนวทางแก่ครูสอนระดับประถมศึกษา หรือระดับอื่น ๆ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการศึกษา จะพิจารณานำไปใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่จะเสริมสร้างบรรยากาศแบบ ประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน และเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ สัมกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายประสงค์ของการพัฒนาบุคคล สำหรับเป็น ก้าวตั้งในการแก้ปัญหา และการพัฒนาประเทศตามวิสัยทัศน์ของสังคมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ลำดับขั้นตอนของการวิจัยมีดังต่อไปนี้ คือ

1. ศึกษาค้นคว้าหลักการเกี่ยวกับทฤษฎีกลุ่ม (Group Theory) และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) จากวรรณคดีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญและการสัมภาษณ์วิทยากรและผู้รู้จากสถาบันต่าง ๆ
2. สรุปรวบรวมแนวความคิดและหลักการจากทฤษฎีต่าง ๆ และจัดสร้างแบบ ตัวอย่างของทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอน (A Group Process Model for Teaching) ขึ้น
3. สร้างตัวอย่างบทเรียนโดยใช้หลักทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อใช้สอน "ทักษะทางสังคมศึกษา" จำนวน 2 บทเรียน แล้วนำไปทดลองสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1, 5/3 และ 6/1 โรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเลือกผู้ตัวอย่างประชากร

เอามากลุ่มละ 18 คน เพื่อต้องการทราบว่า หลักการทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่ได้สร้างขึ้นจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียนได้ในหลายระดับชั้นหรือไม่

4. นำผลจากการใช้บทเรียน "ทักษะทางสังคมศึกษา" มาเป็นแนวทางในการพิจารณาจัดสร้างหน่วยการสอนสังคมศึกษาเรื่อง "ประชาธิปไตยภาคปฏิบัติ" ตามหลักการจากทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่สร้างขึ้น แล้วนำ "หน่วยการสอน" นี้ไปทดลองใช้กับนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1, 6/2 และ 6/3 โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ซึ่งเป็นนักเรียนที่มีสัมฤทธิ์ผลในการเรียนอยู่ในระดับเก่ง ปานกลาง และอ่อน ตามลำดับ เพื่อต้องการทราบว่า "หน่วยการสอน" ซึ่งนำเอาหลักการจากทฤษฎีที่สร้างขึ้นมาเป็นวิธีการสอนเนื้อหาวิชาการนั้น จะสามารถใช้ได้กับผู้เรียนที่มีระดับความสามารถต่างกันหรือไม่

5. นำผลจากการสอน "หน่วยการสอน" โดยใช้หลักการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มาปรับปรุงและนำเสนอเป็นตัวอย่างบทเรียน

การสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

แบบตัวอย่างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา (A Group Process Model for Teaching at the Elementary Level) ที่สร้างขึ้นดังได้อภิปรายและเสนอเอาไว้ในตอนที่ 3 นั้น ผู้วิจัยคาดว่าจะเป็นประโยชน์แก่ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาและระดับอื่น ๆ ดังจะสรุปประเด็นที่สำคัญ ๆ ไว้อีกเป็นสังเขป ดังนี้

1. การสอนโดยใช้แบบตัวอย่างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่สำคัญทางการศึกษาโดยตรง

ในการจัดการเรียนการสอน สิ่งสำคัญที่ตอกย้ำถึงคือ วัตถุประสงค์ของการศึกษาอันแบ่งออกได้เป็น 4 ประการ คือ

1. มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทางด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain หรือ Intellectual Development)

เบนจามิน บลูม¹ (Benjamin Bloom) กล่าวถึงลำดับขั้นของความสามารถทางพุทธิปัญญา ซึ่งการศึกษาจะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาจากลำดับที่ง่ายที่สุดไปหายากที่สุดดังต่อไปนี้

1.1 ความรู้ (Knowledge) ได้แก่ ความสามารถในการจดจำคำ หรือศัพท์ที่ใช้ ข้อเท็จจริง คำจำกัดความ หลักเกณฑ์หรือวิธีการในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้

1.2 ความเข้าใจ (Understanding) ได้แก่ ความสามารถในการอธิบายความหมายของสิ่งต่าง ๆ โดยใช้คำพูดของตนเอง การแปลความหมายและการตีความ การอ้างอิง การค้นหาความหมาย และการกระทำตามคำสั่งได้

1.3 การนำไปใช้ (Application) ได้แก่ การนำสิ่งที่ได้เรียนรู้และเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว มาใช้ในการแก้ปัญหาใหม่ ๆ และในสภาพการณ์ใหม่ได้ โดยไม่ต้องอาศัยการบอกแนวทางหรือวิธีการให้

1.4 การวิเคราะห์ (Analysis) ได้แก่ การหาองค์ประกอบของสิ่งต่าง ๆ แล้วนำมาเชื่อมโยงเพื่อจัดให้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งรวมถึงการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากสิ่งที่ไม่ใช่ความจริง การแยกแยะสิ่งที่เหมาะสมออกจากสิ่งที่ไม่เหมาะสมได้

1.5 การสังเคราะห์ (Synthesis) ได้แก่ การริเริ่มสร้างสรรค์วิธีการในการสื่อสารขึ้นมาใหม่ ซึ่งไม่เหมือนกับสิ่งที่เคยมีมาก่อนเลย

1.6 การประเมินคุณค่า (Evaluation) ได้แก่ การตั้งกฎเกณฑ์ การสืบสวนเพื่อหาข้อผิด และการประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ได้

จากวัตถุประสงค์ทางการศึกษาในด้านพุทธิปัญญานี้ ในหลักการทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ก็มีกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมในด้านนี้เช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอเป็นตารางการเปรียบเทียบดังนี้

---

¹Doris Trojack, "Developing a Competency for Sequencing Instruction," Developing Teacher Competencies, ed. James Weigand New York: Prentice-Hall, Englewood Cliffs, 1971), p. 151.

ตารางที่ 10 แสดงการเปรียบเทียบความมุ่งหมายด้านพุทธิปัญญา กับหลักการของ
ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ความมุ่งหมายด้านพุทธิปัญญา	หลักการทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. ความรู้	หลักการในข้อ 3. และ 4. คือการวิเคราะห์เพื่อสรุปเนื้อหา และการนำเอาความรู้ไปประยุกต์
2. ความเข้าใจ	หลักการข้อที่ 3. และ 4. การวิเคราะห์เนื้อหา และการนำความรู้ไปประยุกต์
3. การนำไปใช้	หลักการข้อที่ 4. การนำความรู้ไปประยุกต์
4. การวิเคราะห์	หลักการข้อที่ 3. การวิเคราะห์เนื้อหา กระบวนการและความสัมพันธ์
5. การสังเคราะห์	หลักการข้อที่ 2. และ 3. การรวบรวมอารมณ์ความรู้สึกเข้าเป็นความรู้ การรวบรวมแนวคิดเพื่อสร้างหรือนำไปประยุกต์
6. การประเมินคุณค่า	หลักการข้อที่ 3. และ 4. การประเมินความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน และการประเมินผลการเรียนรู้

2. มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทางด้าน **มโนธรรม** (Affective Domain หรือ Emotional (Ego) Development) ในด้านนี้ ภิญญา สาร² ได้รวบรวมเอาไว้ดังต่อไปนี้

- 2.1 ด้านความรู้สึก (Feeling)
- 2.2 ความพอใจ (Affective)
- 2.3 อารมณ์ (Emotional)
- 2.4 ความสนใจ (Interest)
- 2.5 ความเชื่อถือ (Belief)
- 2.6 คุณธรรม หรือ ค่านิยม (Values)
- 2.7 ทศนคติ (Attitude)
- 2.8 สุนทรียภาพ (Appreciation)
- 2.9 การปรับตัว (Adjustment)
- 2.10 การเข้าสังคม (Socialability)

จากการศึกษา พบว่าทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะมีกระบวนการที่สอดคล้องต่อจุดมุ่งหมายในด้านส่งเสริมจิตใจและอารมณ์โดยตรง กล่าวคือ

1. การเรียนการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดง ความสนใจ ความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักการของทฤษฎีนี้ และสามารถแสดงออกได้ในทุก ๆ ขั้นตอนของการเรียนรู้
2. การเรียนการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนได้รับความรู้สึกจากการกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ กัน ซึ่งอาจจะมีทั้งความพอใจ ไม่พอใจ ความคึกใจ ตื่นเต้น ฯลฯ เป็นต้น

---

²ภิญญา สาร, หลักบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2516), หน้า 286-287.

3. การเรียนการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม ดังนั้น ผู้เรียนจะมีโอกาสเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ทั้งในการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีคืออีกด้วย

4. การเรียนการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาความเชื่อถือ และค่านิยมจากการทำงานร่วมกันในกลุ่ม โดยผู้เรียนจะพยายามปรับตัวหรือพัฒนาพฤติกรรมและบุคลิกภาพของตนให้สอดคล้องกับความต้องการและมาตรฐานของกลุ่ม และจะพยายามรับเอาความเชื่อและค่านิยมของกลุ่มมาเป็นของตนด้วย

จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่า ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีหลักการและกระบวนการที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจและอารมณ์ของผู้เรียนโดยตรง

3. มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทางด้านทักษะ (Psychomotor) ได้แก่ ความชำนาญในการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น การใช้มือเขียน ปากพูด ใช้กำลังทางร่างกายในการเรียนพลศึกษา การประกอบอาชีพหรือเทคนิคโดยทั่วไป ซึ่งในที่นี้จะแบ่งทักษะตามที่ จอห์น จาโรลิเมก (John Jarolimek) กลางเอาไว้ 4 ประเภท คือ

3.1 ทักษะทางสังคม (Social Skill) ประกอบด้วย

3.1.1 การอยู่ร่วมกัน

3.1.2 การแบ่งปัน คือ การให้และรับ

3.1.3 การมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน

3.1.4 การเคารพในสิทธิของผู้อื่น

3.1.5 การเข้าใจสภาพสังคม

ทักษะทางสังคมนี้หมายถึงการมีชีวิตร่วมกันในสังคม (Social Living)

การไว้อ่อนสังคม (Social Sensitivity) และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาการควบคุม

³John Jarolimek, Social Studies in Elementary School

(3d ed.; New York: The Macmillan Company, 1967), pp. 10-11.

ตนเอง (Self-Control) และการแสวงหาแนวทางของตนเอง (Self Direction) อีกด้วย

3.2 ทักษะในการศึกษาหาความรู้ (Study Skills) หรือนิสัยในการทำงาน (Work Habits) ทักษะในด้านนี้ประกอบด้วย

3.2.1 การรวบรวมข้อมูล

3.2.2 การเขียนรายงาน

3.2.3 การรายงานหรือพูดต่อหน้าที่ประชุม

3.2.4 การใช้แหล่งอ้างอิง

3.2.5 การสรุปความ ฯลฯ

3.3 ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group-Work Skills) ประกอบด้วย

3.3.1 การเตรียมวางแผนการทำงานของกลุ่ม

3.3.2 การมีส่วนร่วมในการอภิปราย

3.3.3 ความรับผิดชอบในหน้าที่

3.3.4 การมีส่วนร่วมในการทำงาน

3.3.5 การประเมินผล ฯลฯ

3.4 ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skills) ทักษะในด้านนี้ได้แก่ ทักษะในการคิด ซึ่งมีกระบวนการในการคิดตามที่ รัสเซล⁴ (Russel) กล่าวเอาไว้ 6 ขั้น ดังนี้ คือ

3.4.1 มีการรับรู้ (Perception) โดยการแยกแยะและหาความแตกต่างขององค์ประกอบในสิ่งของหรือเหตุการณ์ และสามารถแปรความหมายในสิ่งนั้นได้ ซึ่งผู้เรียนจะรับรู้ได้จากประสบการณ์ด้านความรู้สึกรู้ (Sensory experience)

---

⁴ John U. Michaelis, Social Studies for Children in A Democracy Recent Trends and Developments (3d ed.; New Jersey: Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs, 1963), pp. 105-108.

- 3.4.2 มีการเชื่อมโยง (Association) คือ การเชื่อมโยงสิ่งที่ได้รับรู้
แล้วนั้น
- 3.4.3 มีการรวบรวมแนวคิด (Concept attainment) หมายถึงการ
หาความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะ และแปลความหรือสรุป
ลักษณะเพื่อจัดลำดับหรือรวบรวมองค์ประกอบต่าง ๆ เอาไว้ด้วยกัน
- 3.4.4 มีการแก้ปัญหา (Problem solving) หมายความว่า กระบวนการ
ในการวิเคราะห์ คือ ความปัญหา การตั้งข้อสมมติฐาน การ
รวบรวม กำหนดและทำความเข้าใจกับข้อมูล รวมทั้งการสรุปผล
และประเมินผลข้อสรุปนั้น
- 3.4.5 มีความคิดวิพากษ์ (Critical thinking) หมายถึง การใช้
มาตรฐาน ค่านิยม และแนวทางในการประเมินผลสัมฤทธิ์ผลของ
กลุ่ม การสรุปแนวคิดจากสิ่งที่ได้อ่าน การพิจารณาความคิดเห็น
การพิจารณาความหมายของการแสดงออกของแต่ละบุคคลที่แตก
ต่างไป
- 3.4.6 มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) ได้แก่
กระบวนการในการแสดงความคิดและความรู้สึกในทางริเริ่ม
เป็นความคิดสรุป (Divergent thinking) ไม่ใช่
ความคิดแยกแยะ (Convergent thinking) ซึ่งจะก่อให้เกิด
เกิดการตอบคำถามที่สลับซับซ้อน การแก้ปัญหา การเสนอปัญหา
และการใช้วิธีการในการแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสม
- ตามหลักการทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ก็ได้มีกระบวนการที่ส่งเสริม

การฝึกทักษะทั้ง 4 ด้านนี้โดยตรง ดังตารางเปรียบเทียบที่แสดงเอาไว้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบความมุ่งหมายในด้านทักษะกับหลักการทฤษฎี
กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ความมุ่งหมายด้านทักษะ	หลักการทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
1. ทักษะทางสังคม การอยู่ร่วมกัน การแบ่งปันกัน การมีความรับผิดชอบ ฯลฯ	หลักการข้อที่ 2 การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ หลักการข้อที่ 3 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ หลักการข้อที่ 4 การมีส่วนร่วมในการสรุปและนำไปประยุกต์
2. ทักษะในการศึกษาหาความรู้ การรวบรวมข้อมูล การรายงาน การใช้แหล่งอ้างอิง การสรุปความ ฯลฯ	หลักการข้อที่ 2 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ หลักการข้อที่ 3 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ หลักการข้อที่ 4 การมีส่วนร่วมในการสรุปและนำไปประยุกต์
3. ทักษะในการทำงานกลุ่ม การเตรียมวางแผนการทำงาน และการอภิปราย การมีความรับผิดชอบในการทำงาน การประเมินผลการทำงาน ฯลฯ	หลักการข้อที่ 2 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ หลักการข้อที่ 3 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ หลักการข้อที่ 4 การมีส่วนร่วมในการสรุปและนำไปประยุกต์
4. ทักษะทางปัญญา การรับรู้ การเชื่อมโยงแนวคิด การแก้ปัญหา การใช้ความคิดวิพากษ์ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ	หลักการข้อที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ หลักการข้อที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ หลักการข้อที่ 3 การมีส่วนร่วมในการสรุปและนำไปประยุกต์

4. มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทางด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship) ความมุ่งหมายในด้านนี้เพ็งมีผู้คิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อความ เป็นมนุษย์ (Humanistic Education) ซึ่งมุ่งพัฒนาคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (Manhood) ของผู้เรียน โดยเน้นความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

4.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง (self awarness หรือ self develop- ment) ซึ่งหมายความถึงการเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะภายใน (internal self) ซึ่งได้แก่ ทัศนคติ ค่านิยม ความรู้สึก และความเชื่อถือของแต่ละคน และเกี่ยวกับความเข้าใจภายนอก (external self) ซึ่งได้แก่พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมามีภายนอก

4.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้อื่น (other awarness) ซึ่งหมายถึงเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal relationship) ในด้านต่าง ๆ เช่น ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน (empathic understanding) ความจริงใจต่อกัน (genuiness sincerity) การเคารพในเกียรติศักดิ์ของกันและกัน (respect) และ การให้ความอบอุ่น (warmth) แก่กัน เกี่ยวกับลักษณะทางด้านมนุษยสัมพันธ์⁵ ทิศนา เทียนเสมอ (Tisana Tiansame) ได้วิเคราะห์หาองค์ประกอบของมนุษยสัมพันธ์เอาไว้ 5 ประการ ดังนี้

4.2.1 การพัฒนาตนเอง (self development) ลักษณะในข้อนี้ ประกอบด้วย

ก. การรับรู้ (perceptual awarness)

ข. การพัฒนาแนวคิดที่เกี่ยวกับตนเอง (positive self- concept)

---

⁵Tisana Tiansame, "A Model for Pre-Service Teacher Training in Human Relations for the Thailand" (unpublished Ph.D. Dissertations, Arizona State University 1972), Appendix A, B, C, D, E.

- ค. การพัฒนาความเข้าใจในตนเอง (self understanding)
- 4.2.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal communication)
ลักษณะในข้อนี้ประกอบด้วย
- ก. การสื่อสารทางงานเนื้อหาและกระบวนการ (Content and process)
- ข. การสื่อสารความรู้สึกและความตั้งใจของตน (communicating intent)
- ค. การรับฟัง (listening)
- ง. การให้ข้อวิจารณ์ (feedback)
- 4.2.3 การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ (problem-solving and decision making) ลักษณะในข้อนี้ประกอบด้วย
- ก. การทำความเข้าใจกับปัญหา
- ข. การรวบรวมข้อมูล
- ค. การวินิจฉัยและวิเคราะห์ปัญหา
- ง. การเลือกวิธีทางในการแก้ปัญหา
- จ. การอภิปรายผลจากการแก้ปัญหา
- ฉ. การตัดสินใจหรือตกลงใจในการแก้ปัญหา
- ช. การประเมินผลการวางแผนงานเพื่อแก้ปัญหาร่วมกับผู้อื่น
- ซ. การประเมินผลการทำงานเพื่อแก้ปัญหาร่วมกับผู้อื่น เพื่อหาทางปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
- 4.2.4 การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (helping relations)
ในลักษณะข้อนี้ประกอบด้วย
- ก. การสร้างมิตรภาพ (establishing relationship)
- ข. การสร้างความเข้าใจในเรื่องราวของผู้อื่น (cognitive rapport)
- ค. การสร้างความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น (affective rapport)

4.2.5 การทำความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม (values clarification) ในลักษณะข้อนี้ประกอบด้วย

- ก. การเลือกค่านิยมของตนเองอย่างเป็นอิสระ
- ข. การเลือกค่านิยมของตนจากตัวเลือกหลายตัว
- ค. การเลือกค่านิยมโดยพิจารณาจากผลของค่านิยมนั้น ๆ
- ง. การพิจารณาและทดสอบค่านิยมที่ก่อให้เกิดความพอใจ แล้ว
รับค่านิยมนั้นเป็นของตน
- จ. การยืนยันว่าจะรับค่านิยมนั้น
- ฉ. การแสดงพฤติกรรมตามค่านิยมที่ยึดถืออยู่
- ช. การแสดงพฤติกรรมตามค่านิยมที่ยึดถืออยู่นั้นอยู่อย่างสม่ำเสมอ
- ซ. การตอบสนองผู้อื่น โดยช่วยให้ผู้อื่นทำความเข้าใจกับค่านิยม

ตามกระบวนการทั้ง 7 ประการ

จากวัตถุประสงค์ในข้อนี้ ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ก็มีหลักการและกระบวนการ
การที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โดยตรง ดังนี้คือ

1. การเรียนการสอนตามหลักการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะช่วยให้ผู้เรียน
ได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง ทั้งในการรับรู้ การค้นหาแนวความคิดที่ถูกต้องของตนเอง และช่วย
ให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ดียิ่งขึ้น ตามหลักการข้อที่ 3 คือ การที่ผู้เรียนร่วมวิเคราะห์
พฤติกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยสมาชิกให้ข้อวิจารณ์ (feedback) แก่กันและ
กันอย่างตรงไปตรงมา

2. การเรียนการสอนตามหลักการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะเปิดโอกาสให้ผู้
เรียนสื่อสารกับผู้อื่น ทั้งในแง่เนื้อหา และกระบวนการในค่านิยมที่ศึกษาค้นคว้าของตน การรับ
ฟัง และการให้ข้อวิจารณ์ ซึ่งเห็นได้จากหลักการในข้อที่ 2, 3 และ 4 ของกระบวนการกลุ่ม
สัมพันธ์

3. การเรียนการสอนตามหลักการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะเปิดโอกาสให้
ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลา นับแต่เริ่มแรกเรียนบทเรียน
จนจบบทเรียน เพราะการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะต้องอาศัยการตัดสินใจใน

การทำงาน และการแก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้นยังต้องมีการวิเคราะห์และประเมินผลสิ่งที่ได้กระทำลงไปอีกด้วย

4. การเรียนการสอนตามหลักการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสช่วยเหลือกันในการทำงานโดยการรวมกลุ่ม ซึ่งผู้เรียนมีโอกาสจะพัฒนามิตรภาพ ให้ความสนใจในเรื่องราวและความรู้สึกของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งเห็นได้ในขณะที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกัน และวิเคราะห์ผลของการเรียนรู้ร่วมกัน

5. การเรียนการสอนตามหลักการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นหาค่านิยมที่ดีมาเป็นของตนเอง เพราะในการรวมกลุ่ม สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะนำลักษณะเฉพาะตัวดีมาช่วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้กลุ่มได้รับผลจากการเรียนอีกประการหนึ่ง คือ จริยธรรม (Moral) หรือคุณความดีของกลุ่ม ซึ่งผู้เรียนจะรับเอาค่านิยมที่ดีนั้นมาเป็นของตน ในสภาพการณ์การรวมกลุ่มได้ดีกว่าการที่ผู้เรียนอยู่ตามลำพัง และนอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้แสวงหาค่านิยมของตนได้อีกด้วย

จากที่อภิปรายมานั้น พอจะสรุปได้ว่า หลักการของทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นนั้น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาโดยตรง โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้หรือด้านปัญญา การพัฒนาทางจิตใจและอารมณ์ ด้านการฝึกทักษะ และด้านมนุษยสัมพันธ์ไปพร้อม ๆ กัน

2. การสอนโดยใช้ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะสอดคล้องกับแนวคิดและความต้องการของสังคมประชาธิปไตย

ตามแนวคิดของการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 นั้น พบว่ามีหลักการอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. คารวธรรม คือการเคารพนับถือในเกียรติภูมิของเอกัตบุคคละ ว่ามีสิทธิเสรีภาพเสมอกัน (respect for individuals) มีความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือเจือจุนกัน โดยไม่รังเกียจเพียงนั้นที่ว่า จะมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในชาติชั้นวรรณะ ดังนั้น ไม่ว่าผู้ใดจะแสดงความคิดเห็นหรือกระทำอะไรก็ตาม ย่อมเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นถ้าการกระทำหรือความคิดเห็นนั้น ถูกต้อง เหมาะสม และมีเหตุผล

2. สามัคคีธรรม คือการช่วยเหลือแบ่งปัน (Sharing) การมีส่วนร่วมในการทำ งานต่าง ๆ (Participating) และการร่วมมือกัน (Cooperating) ในการทำงาน ต่าง ๆ

3. ปัญญาธรรม หรือการใช้หลักแห่งปัญญาความคิด และเหตุผลเป็นแนวทางในการ แก้ปัญหาต่าง ๆ (Faith in Intellectual)

จากหลักการแห่งประชาธิปไตยดังกล่าวนี้ เมื่อพิจารณาถึงหลักทฤษฎีกระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ พบว่าสอดคล้องต่อหลักการดังกล่าวโดยตรง ดังจะอธิบายเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. การเรียนการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มี ส่วนในการแสดงออกร่วมกัน และสมาชิกทุกคนจะยอมรับทั้งและเคารพในความคิดเห็นของแต่ละคนเสมอ โดยมีจิตใจเที่ยงตรง ไม่เอนเอียงหรือมีอคติ หรือที่เรียกว่าจิตใจแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Mind) ซึ่งเท่ากับว่าทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะสนองต่อหลักการใน ด้านการธรรม

2. การเรียนการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะมีการทำงานร่วมกันเป็น กลุ่ม โดยทุกคนมีการแบ่งหน้าที่ในการทำงาน และทุกคนมีส่วนร่วม ช่วยเหลือ และร่วมมือกัน ในการทำสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ นับเป็นการส่งเสริมสามัคคีธรรมโดยตรง

3. การเรียนการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้าน สติปัญญา และส่งเสริมให้ใช้สติปัญญาในการทำงานและการแก้ปัญหาอยู่เสมอ ซึ่งเห็นได้จากการที่จัดบรรยากาศให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานและแก้ปัญหาร่วมกันตามหลักการข้อที่ 2 และ วิเคราะห์การเรียนรู้ร่วมกันในกิจกรรมข้อที่ 3 ซึ่งสอดคล้องกับหลักแห่งปัญญาธรรม

จากที่อธิบายมานี้ แสดงให้เห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอน โดยอาศัยหลัก ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยได้ เป็นอย่างดี ทั้งนี้ผู้วิจัยสรุปความสัมพันธ์ของหลักการทั้งสองนี้เป็นแผนภูมิในหน้าต่อไป

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะแก่ทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

1. กระทรวงศึกษาธิการควรพิจารณานำทฤษฎีที่สร้างขึ้น ไปเป็นแนวทางในการจัดสร้าง ปรับปรุงหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม โดยมุ่งส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ การสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณค่า และใกล้ชิดกับความเป็นจริงในชีวิตมากขึ้น และหาทางส่งเสริมการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นอีกด้วย
2. สถาบันฝึกหัดครูต่าง ๆ ควรพิจารณานำทฤษฎีนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการสอนสำหรับนักศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการสอนแบบใหม่ และส่งเสริมให้สามารถนำเอาไปใช้ในการสอนในภาา วิชา ตลอดจนช่วยให้นักศึกษาเข้าใจตนเอง ได้ดียิ่งขึ้น และมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมสถาบัน

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

1. โรงเรียนควรได้พิจารณานำหลักการนี้ไปใช้ในการปรับปรุงนโยบายการสอนของโรงเรียน โดยมุ่งเสริมสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน และมีการจัดการเรียนการสอนในทุกวิชา โดยอาศัยหลักการจากทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นี้ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา และจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอย่างแท้จริง
2. โรงเรียนควรสนับสนุนส่งเสริมครูผู้สอนให้เกิดความเข้าใจในหลักการสอนแบบนี้ โดยหาทางฝึกอบรมภาคปฏิบัติ (workshop) ให้กับครู ทั้งนี้ อาจเริ่มต้นจากการฝึกมนุษยสัมพันธ์ในหมู่ครูผู้สอนก่อน แล้วจึงเสนอหลักการ วิธีการ ตลอดจนการประเมินผล รวมทั้งมีการฝึกทดลองสร้างบทเรียนและนำไปทดลองใช้จริง ๆ
3. โรงเรียนควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงการนี้ในการอบรมครูผู้สอน จัดทำโครงการสอน จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็น ฯลฯ เอาไว้ให้

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1. ควรมีการจัดการอบรมเพื่อฝึกมนุษยสัมพันธ์แก่ผู้บริหารการศึกษาและครูในโรงเรียนชั้น เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และลดช่องว่างในการทำงานในหนอยลง

โดยพิจารณาแนวทางจากทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ตลอดจนการวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวถึงการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการฝึกมนุษยสัมพันธ์ และความเป็นผู้นำ ซึ่งจะ เป็นแนวทางให้ทั้งผู้บริหารและครูเกิดความเข้าใจในการสอน โดยอาศัยหลักกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ได้ดียิ่งขึ้น

2. ผู้บริหารควรมีการวางแผนงานร่วมกับครู ในการจัดโครงการสอนโดยอาศัยหลักทฤษฎีดังกล่าว โดยมีการพิจารณาวางหลักสูตรของโรงเรียน แนวในการสอน โครงการสอน การจัดทำทเรียน การใช้กิจกรรม การจัดอุปกรณ์ การประเมินผล ให้สอดคล้องกับหลักการของทฤษฎี และเหมาะสมกับระดับความสามารถและพัฒนาการของเด็ก โดยอาจพิจารณานำนวัตกรรม หรือประยุกต์วิทยาอื่น ๆ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ บทเรียนสำเร็จรูป ฯลฯ เข้ามาร่วมประกอบการเรียนการสอนก็ได้

ขอเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน

1. ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกอย่างเป็นอิสระในสภาพการณ์การรวมกลุ่มตามหลักการของทฤษฎีนี้ เพื่อเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ ลักษณะความเป็นผู้นำและบรรยากาศประชาธิปไตย การรู้จักตนเอง การมีวินัยในตนเอง ฯลฯ

2. ครูควรทำความเข้าใจกับทฤษฎีนี้ให้ถ่องแท้ ทั้งค่านหลักการ กระบวนการ วิธีการจัดกิจกรรม การเตรียมบทเรียน การประเมินผล องค์ประกอบต่าง ๆ ของการรวมกลุ่ม ตลอดจนทราบหน้าที่ของคนในกลุ่ม ฯลฯ เพื่อให้การเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้ใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ครูควรเข้าใจถึงบทบาทของตนในการสอนตามทฤษฎีนี้ โดยเข้าใจว่าตนเองควรทำหน้าที่อะไร และใช้ทักษะเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนมีทักษะในการจัดกิจกรรมกระบวนการกลุ่มและทักษะที่จำเป็น เช่น การตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ ทั้งการอภิปราย วิเคราะห์ สรุป หรือประยุกต์นำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับนักเรียน

1. ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นในการรวมกลุ่ม เช่น การเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี การตัดสินใจ การทราบขอบเขตการทำตนของตน หน้าที่และความรับผิดชอบ การแสดงบทบาท การมีส่วนร่วม การร่วมมือ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้การทำงานหรือการแก้ปัญหาของกลุ่มเป็นไปได้อย่างดี

2. ผู้เรียนควรได้รับการฝึกทักษะในการใช้คำถาม เพื่อเป็นแนวทางในการอภิปรายและการวิเคราะห์ในกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มดำเนินไปได้อย่างประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทดลองนำหลักการของทฤษฎีนี้ และตัวอย่างบทเรียนที่สร้างขึ้นไปทำการวิจัยเปรียบเทียบกับการสอนแบบธรรมดา ในทุกระดับชั้นทุกระดับความสามารถ เพื่อดูว่าสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาและทัศนคติของผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง เพื่อให้ทราบว่าหลักการในทฤษฎีนี้จะใช้ได้ผลดีเพียงไร

2. ควรมีการนำหลักการของทฤษฎีนี้ไปทดลองใช้กับนักเรียนในโรงเรียนทั่ว ๆ ไป นอกเหนือจากนักเรียนในโรงเรียนสาธิต เพื่อให้ทราบว่าหลักการของทฤษฎีนี้จะใช้ได้กับนักเรียนทั่ว ๆ ไปหรือไม่

3. ควรมีการสร้างแบบวัดทัศนคติสำหรับทำการทดสอบผู้เรียน ทั้งก่อนและหลังการสอน เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเกี่ยวกับตนเอง และผู้อื่นอย่างไรบ้าง

4. ในระหว่างการทดลองสอน ควรมีการประเมินผลบทเรียน ทั้งที่ผู้สอนประเมินเองและให้ผู้เรียนประเมินการสอน และประเมินผลตัวเอง ในทำยบทเรียนแต่ละบท เพื่อให้ทราบถึงขอบกพร่องของการนำหลักการไปใช้หรือกิจกรรมที่ใช้ว่า เหมาะสมกับกลุ่มที่ทำการทดลองเพียงใด และมีอะไรควรแก้ไข ตลอดจนจะทำให้เข้าใจและรู้จักผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น